

3) *dels ock* att i motiveringen för i punkt 1 angivet beslut uttala att tullsatserna å socker, raffinerat, alla slag, samt oraffinerat till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med 2 öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med ett öre, 1 januari 1919 med ett öre och 1 januari 1921 med 1 öre allt per kilogram, samt att tullsatserna å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än nämnda standardnummer, ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med ett öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med 0.5 öre, 1 januari 1919 med 0.5 öre och 1 januari 1921 med 0.5 öre allt per kilogram.

Stockholm den 8 februari 1913.

Erik Palmstierna.

Nr 254.

Av herr **Nilsson** i Tånga, *om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om fastställande genom statens medverkan av priset å sockerbetor.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 35 förelägges Riksdagen ett förslag angående förändring av tullsatserna å socker och sirap, som väsentligen grundas på av sakkunnige verkställd synnerligen ingående utredning rörande vitbetsodlingens och vitbetsockertillverkningens utveckling i vårt land, beskattnings- och andra med denna odling och industri sammanhängande frågor. Utredningen bygger på den grundtanken att tullskyddet för den inhemska sockerproduktionen hädanefter skall anpassas

efter vad som för denna produktions lugna utveckling och fortbestånd kan anses nödigt, utan att obehöriga vinster tillfalla enskilda. Utredningen har också givit vid handen, att sockertillverkningen med dessa förutsättningar tål vid en avsevärd minskning av det nuvarande tullskyddet. I enlighet därmed föreslås därför en sänkning i gällande tullsats, 14 öre för raffinad och 10 öre för råsocker till respektive 10 och 7 öre att gälla från och med 1914.

Denna ifrågasatta sänkning i gällande tullsatser sammanhänger emellertid intimt med sockerbetodlingen, enär ju denna utgjort förutsättningen för sockerindustriens utveckling till sådant omfång, att den fyller hela det inhemska behovet av socker. I själva verket har det också varit intresset för sockerbetsodlingen och dess gynnsamma inflytande på lantbruket i kulturellt avseende, som förmått statsmakten att omhulda denna industri på ett sätt, som näppeligen någon annan näringsgren i vårt land varit föremål för eller ens vågat göra anspråk på. Detta framgår också tydligt av Riksdagens vid skilda tillfällen gjorda uttalanden. Sålunda säger 1882 års bevillningsutskott, då fråga förelåg om ändring i den av 1869 års Riksdag beslutade vitbetssockerskatten, att vitbetssockerindustriens gynnsamma inflytande på *jordbruket och ladugårdsskötseln* påkallade en lindrigare progression i beskattningen av vitbetssockerindustrien än som då för första gången antogs av Riksdagen. Den kommitté, som 1891 tillsattes för att pröva ifrågasatt förändring av vitbetssockertillverkningsavgiften föreslog, att fabrik, som anlades på visst avstånd från annan fabrik, skulle erhålla skattelindring, och motivet var att *underlätta anläggande av fabriker i nya trakter, där betodling kunde införas och lantbruket således röna det gynnsamma inflytande, som med denna odling vore förenat*. Samma uttalande förekommer i såväl den av kommitténs utlåtande föranledda kungl. propositionen vid 1893 års riksdag som Riksdagens skrivelse i ämnet. I propositionen säges, att vitbetsodlingen visat sig äga ett synnerligen gynnsamt inflytande på jordbruket, då den nödvändiggjort en hög kultur av den därför använda jorden, *»allt förhållanden, vilka förmått staten att till förmån för sagda industri eftergiva en del av den skatt, som bort uttagas för att uppehålla sockerbeskattningen vid dess förra höjd»*. Denna uppfattning delas också av herr finansministern. I propositionens sid. 19 säger herr finansministern: *»I själva verket torde det vara statsmakternas intresse för betodlingens utveckling och bestånd, som varit den viktigaste anledningen till, att den härpå vilande sockerindustrien beretts och alltjämt beredes ett högt tullskydd.»* I vad mån det lyckas statsmakten att i

denna till *syftet* riktiga politik tillföra lantbruket dessa fördelar skall jag icke nu inlåta mig på.

Socketrindustriens utveckling utförligt relaterad av de sakkunniga har emellertid, tack vare en hel rad av för industrien i fråga gynnsamma faktorer, skjutit lantbrukets intresse åt sidan och det avvita förhållande inträtt, att vad staten med givmild hand räckt åt jordbruket har socketrindustrien lagt beslag på.

För att erhålla en något så när rimlig betalning för råvaran ha betodlarna måst föra en ständig strid mot den allt kapitalstarkare industri, som förädlat denna råvara. Deras försök att med tillämpning av andelsprincipen vid förädling av råvaran tillgodogöra sig det rundligt tilltagna tullskyddet, slogs hänsynslöst tillbaka av de allsmäktiga kapitalbolagen. Med startande av andelsfabriken vid Lyckåker är fästade ett av de mörkaste bladen i socketrindustriens historia. Socketrbolagen hade föresatt sig att slå ihjäl andelsprincipen. Med kallt blod såg man massor av småfolk, som satt in sina besparingar i andelsfabriken och betodlare med små kapital, i många fall upplånade blott för att stödja andelsprincipen, trampas ned. Ännu i dag känns följderna av bolagens hänsynslösa framfart. Knappast bättre ha bolagen ställt sig till sina arbetares krav på förbättrade löneförhållanden. Bolagens miljonvinster och fördubbling av aktieägarnas kapital utan ett öres kontant tillskott har icke hindrat, att arbetarna vid socketrbruken måst gå i strejk för att tvinga fram några öres förhöjning i den ofta knappt tillmätta daglönen. Först på senare tiden ha mera lugna och stabila förhållanden inträtt, vartill torde ha bidragit odlarnas och arbetarnas organisation och tendensen hos Riksdagen att göra bruk av sin beskattningsmakt.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet säger herr finansministern: »Slutligen vill jag även betona, att jag förutsätter att, med de av mig till genomförande förutsatta tullsätser, de bestämmelser, enligt vilka betpriset under de sista åren reglerats mellan socketrbolagen och dess betodlare ävensom nu gällande arbetslöner inom socketrindustrien icke skola sänkas.» Och vidare i samma proposition: Härvid synes böra uttryckligen framhållas, att vid beräkning av detta tullskydd förutsatts, att det av socketrbolagen till betodlarna nu betalade priset å betor ävensom nu gällande arbetslöner inom socketrindustrien bibehållas och att således den del av skyddet, som för närvarande konsumeras av betpris och arbetslöner, även fortfarande komma dessa båda led i produktionen tillgodo.

1908 års skatteförhöjning gick socketrbolagen så gott som spårlöst förbi. Hälften av denna skatt måste betodlarna taga över sig och

andra hälften räddades åt bolaget genom en för detsamma ändamålsenligare distribution och nedsättning av provisioner till återförsäljare.

Av de sakkunniges utredning framgår, att något behov för sockerbolaget, under förutsättning av ett bifall till regeringens förslag om tullnedsättning, att sänka nuvarande betpriset icke är förhanden. För att emellertid för bolaget och betodlingen lugna förhållanden må kunna utvecklas, vore en legalt reglerad bestämmelse i fråga om betpriset synnerligen önskvärd. Det kan ju ej heller annat än ligga i statsmaktens intresse, då den medgiver ett ganska rundligt tilltaget tullskydd för en industriell produkt, vars råvara avvinnes jorden, och svenska folket underkastar sig en mot detta tullskydd svarande förhöjning i priset å en viktig livsfröfnödenhetsartikel, att icke ena eller andra parten på den svagares bekostnad tillskansar sig orättmätiga fördelar av detta skydd.

Hur en sådan legal prisreglering av den för industrien behövligen råvaran skall ske, kan givetvis icke utan vidare angivas. Emellertid antyder herr finansministern i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, att analoga förhållanden inom spritförädlingsindustrien framkallat behovet av en prisreglering å för densamma erforderlig råvara på ett sätt som väsentligen utesluter maktmissbruk.

Under år 1911 ingicks nämligen mellan svenska bränneriidkareföreningen och samtliga reningsverk, med undantag av Skånska spritförädlingsaktiebolaget och Varbergs spritförädlingsaktiebolag, avtal, varigenom reningsverken förbundo sig inköpa hela sitt råbrännvinsbehov från de till bränneriidkareföreningen anslutna brännerierna efter pris, som bestämmas av en delegation av 12 personer. I denna delegation insätta bränneriidkareföreningen 6, reningsverken 3 och Göteborgssystembolagens leveransförening 3 personer. Tvenne ordförande, som utses av respektive bränneriidkareföreningen och reningsverken, alternera vid sammanträdena. Enkel pluralitet eller vid lika röstetal ordförandens utslagsröst avgör frågan om prisförhöjning, respektive sänkning. Grundpriset skall sättas med hänsyn till tillgången på råämnen, samt på sådant sätt att tillfälle icke gives att kunna använda majs eller andra utländska produkter till brännvinsbränning. Vid prisförhöjning av mer än 1 öre per liter erfordras $\frac{3}{4}$ -delar av de närvarandes röster och för prisets höjande utöver 25 öre över tillverkningssskatten $\frac{5}{6}$ -delar av samma röster. I övrigt är i avtalet bestämt, huru priset å de särskilda slagen av brännvin fastställes i förhållande till grundpriset.

I april 1911 har avtalet kompletterats med den bestämmelsen, att därest minst två av någondera partens ledamöter äro missnöjda med delegationens beslut, kan påfordras tillsättande av en särskild prisnämnd

av 7 personer, av vilka personer kontrollstyrelsen utser en, reningsverken tre och leveransföreningen tre. Avtalet upphör att gälla den 30 september det år, som infaller närmast efter det tolv månader tilländagått från det att från endera kontrahenten uppsägning skett.

Nu är det visserligen sant, att ovannämnda avtal ge uttryck åt speciella förhållanden inom spritförädlingsbranschen och fördenskull icke kunna direkt tillämpas i fråga om en näring av den beskaffenhet, som nu är i fråga. Emellertid är den princip, som ligger till grund för avtalen, riktig och har visat sig i praktiken leda till gott resultat. Det vore för den skull angeläget att pröva, huruvida densamma icke även kunde vinna insteg på förenämnda område. En med laga befogenhet tillsatt nämnd, i vilken såväl trusten som betodlarna äro till lika stort antal representerade, och där staten företräder sina egna och konsumenternas intresse, borde sålunda organiseras för att utöva den prisreglering, som understundom kommer till stånd först efter allvarliga stridigheter mellan parterna, vilka kunna störa näringslivets behöriga gång.

Det vore synnertigen önskvärt, om denna sak bleve föremål för Kungl. Maj:ts prövning under den närmaste tiden, då åtskilliga frågor rörande sockerhanteringen äro på dagordningen. Jag hemställer fördenskull,

att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke en legal reglering av priset å sockerbetorna, verkställd av en på grund av statsmaktens beslut tillsatt nämnd, bör åstadkommas, samt, för den händelse Riksdagens medverkan påkallas, för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en utredning i ärendet kan föranleda.

Stockholm den 10 februari 1913.

Olof Nilsson.